

VỀ XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN VĂN HOÁ QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC

PGS.TS BÙI TIẾN QUÝ

Viện Đào tạo - Nghiên cứu về tổ chức và hành chính

1. Khái niệm văn hoá quản lý nhà nước.

a. Khái niệm về quản lý nhà nước.

Trong những năm gần đây, thuật ngữ “quản lý nhà nước” (QLNN) được sử dụng khá phổ biến, với nghĩa rộng, hẹp khác nhau.

- *Theo nghĩa rộng:* QLNN là hoạt động của toàn bộ bộ máy nhà nước từ các cơ quan quyền lực nhà nước: Quốc hội và Hội đồng nhân dân (HĐND) các cấp; các cơ quan hành chính nhà nước: Chính phủ, các bộ, Ủy ban nhân dân (UBND) các cấp; Viện Kiểm sát nhân dân các cấp và Tòa án nhân dân các cấp.

Như vậy, hiểu QLNN theo nghĩa rộng là nói chức năng, nhiệm vụ và quyền hạn của tổng thể bộ máy nhà nước với tư cách là một tổ chức quyền lực và mang tính pháp quyền, là tổ chức công quyền quản lý toàn xã hội bằng các hoạt động lập pháp, hành pháp, tư pháp.

- *Theo nghĩa hẹp:* QLNN là hoạt động của riêng hệ thống cơ quan hành chính nhà nước: Chính phủ, các bộ, cơ quan ngang bộ, cơ quan thuộc Chính phủ, UBND các cấp, các cơ quan chuyên môn thuộc UBND.

Như vậy, theo nghĩa hẹp thì QLNN (hay quản lý hành chính nhà nước) không bao gồm hoạt động lập pháp và tư pháp của Nhà nước, mà đó là hoạt động điều hành công việc hàng ngày của bộ máy hành chính nhà nước¹.

b. Khái niệm văn hoá quản lý nhà nước.

- *Phương pháp tiếp cận:* Theo chúng tôi,

VHQLNN là một phương diện của văn hoá và gắn liền với văn hoá chính trị (VHCT). VHCT là một phương diện của văn hoá, gắn liền với hệ tư tưởng. Trong nhà nước pháp quyền, VHCT được biểu hiện trong đời sống chính trị của mọi công dân, đặc biệt là các nhà chính trị, các CB,CC nhà nước. Thể hiện qua việc mỗi cá nhân, tổ chức có đặt lợi ích quốc gia, dân tộc lên trên hết và hành động theo pháp luật hay không.

Nhà nước là một bộ phận của hệ thống chính trị, nên phạm vi VHQLNN hẹp hơn phạm vi VHCT. Nếu VHCT được xây dựng trên hai môn học chủ yếu là văn hoá học và chính trị học thì VHQLNN được xây dựng trên cơ sở ba môn học chủ yếu là văn hoá học, khoa học quản lý, hành chính học. Như vậy, xét trên bình diện lý luận cũng như thực tiễn, giữa VHCT và VHQLNN tuy có những điểm riêng, song có quan hệ hữu cơ với nhau.

- *Đề xuất khái niệm văn hoá quản lý nhà nước.*

Khi QLNN hiểu theo nghĩa rộng: VHQLNN là sự tác động có tổ chức và bằng pháp quyền của nhà nước, luôn luôn thấm sâu thành tố văn hoá trong quá trình quản lý của toàn bộ bộ máy nhà nước, gồm các cơ quan quyền lực nhà nước: Quốc hội và HĐND các cấp; các cơ quan hành chính nhà nước: Chính phủ, các bộ, UBND các cấp; Viện Kiểm sát nhân dân các cấp và Tòa án nhân dân các cấp.

Khi QLNN hiểu theo nghĩa hẹp: VHQLNN là hoạt động hành chính, tác động có tổ chức và bằng pháp quyền của

nhà nước, luôn luôn thấm sâu thành tố văn hoá trong quá trình quản lý của các cơ quan thực thi quyền lực nhà nước (quyền hành pháp) để quản lý, điều hành các lĩnh vực của đời sống xã hội theo pháp luật.

2. Ý nghĩa xã hội của việc xây dựng và phát triển văn hoá quản lý nhà nước.

a. Đối với cơ quan quản lý nhà nước.

Trong chính thể văn hoá nói chung thì VHQLNN là một phương diện, một bộ phận quan trọng và có tính đặc thù. Điều đó trước hết bắt nguồn từ chỗ QLNN là chức năng vốn có của mọi nhà nước, là một hoạt động đặc thù, sử dụng pháp quyền của nhà nước để tác động lên đối tượng bị quản lý. Vì vậy, xây dựng VHQLNN sẽ góp phần quan trọng cho sự phát triển bền vững kinh tế - xã hội đất nước. VHQLNN sẽ đem lại môi trường hành chính nhà nước trong sạch, lành mạnh là điều kiện và động lực khuyến khích, động viên mỗi công dân, mỗi đơn vị kinh tế không ngừng phấn đấu, làm giàu theo pháp luật. Không những vậy, VHQLNN còn trở thành một trong những tiêu chí xác định trình độ trưởng thành về nhân cách, về đạo đức CB,CC và phẩm chất, uy tín của cơ quan QLNN. VHQLNN còn là một nhân tố không thể thiếu để xác lập các mối quan hệ giữa cơ quan QLNN với công dân, với các đơn vị kinh tế, các tổ chức chính trị - xã hội, xã hội - nghề nghiệp... Đồng thời, VHQLNN còn được thể hiện đậm đà thành tố văn hoá trong quan hệ giữa CB,CC với CB,CC, giữa cấp trên với cấp dưới, giữa các cơ quan QLNN trong quan hệ dọc và quan hệ ngang. Khi VHQLNN được xây dựng và phát triển trong cơ quan QLNN thì sẽ có *văn hoá từ chức, văn hoá cách chức, văn hoá nghỉ hưu*. Đồng thời khi đó, như ở các nước phát triển, các CB,CC giữ cương vị lãnh đạo "có vấn đề" bị toà án hành chính mời, họ nghiêm túc đi đến toà án hành chính để điều trần là việc bình thường.

Như vậy, VHQLNN giữ vai trò quan trọng trong việc phát hiện những bất hợp lý của nền hành chính nhà nước, từ đó sẽ thúc đẩy có hiệu quả tiến trình cải cách nền hành

chính nhà nước. VHQLNN kết hợp với văn hoá chính trị sẽ là động lực tích cực trong việc hướng hoạt động QLNN vào những mục tiêu, những giá trị được xã hội đang mong đợi. Khi những tri thức văn hoá ăn sâu vào nhận thức của CB,CC sẽ tạo nên những khuôn mẫu hành vi của mỗi CB,CC, mỗi cơ quan QLNN, điều chỉnh quan hệ của họ đối với các đối tượng bị quản lý theo pháp luật. Không có VHQLNN thì khó có thể xây dựng được đạo đức CB,CC và nền hành chính nhà nước trong sạch, vững mạnh.

b. Đối với xã hội.

Với tư cách là một thành tố quan trọng của văn hoá, mỗi một bước phát triển của VHQLNN cũng chính là một bước phát triển của văn hoá dân tộc.

VHQLNN là điều kiện quan trọng để xây dựng một nhà nước của dân, do dân và vì dân; là điều kiện thực hiện bình đẳng xã hội. VHQLNN được đề cao cũng đồng nghĩa với việc đặt pháp luật lên trên hết và khi đó sẽ không còn "vùng cấm"- dù người phạm pháp là ai.

Khi VHQLNN phát triển đến một trình độ cao thì VHQLNN không chỉ là tri thức của các cơ quan QLNN mà còn là tri thức mang tính phổ biến của mọi công dân, mọi tổ chức. Khi đó, những thông tin phản hồi mang động cơ xây dựng của các công dân, các tổ chức với cơ quan QLNN sẽ là động lực tích cực trong việc phát triển và hoàn thiện VH QLNN.

3. Đề xuất tiêu chí và giải pháp xây dựng văn hoá quản lý nhà nước.

Để xây dựng và phát triển văn hoá QLNN, chúng tôi thấy cần cụ thể hoá bằng cách đề xuất các tiêu chí và một số biện pháp xây dựng văn hoá QLNN.

a. Tiêu chí văn hoá quản lý nhà nước.

Thực chất các tiêu chí này nhằm trả lời câu hỏi: Để xây dựng được VHQLNN thì cơ quan QLNN và CB,CC của các cơ quan đó cần phải phấn đấu để đạt được những yêu cầu gì? Chúng tôi xin đề xuất một số nội dung sau:

Một là, cơ quan QLNN khi xây dựng dự thảo văn bản quy phạm pháp luật để trình cấp có thẩm quyền ban hành hoặc ban hành theo thẩm quyền không được vì lợi ích riêng mà phải xuất phát từ lợi ích quốc gia, dân tộc, cộng đồng; không tạo ra khe hở pháp luật để lợi dụng khi thực thi công vụ.

Hai là, hệ thống văn bản QLNN phải rõ ràng, thống nhất, dễ hiểu, không rườm rà, chồng chéo. Tuyệt đối không để tình trạng văn bản dưới luật mâu thuẫn và có hiệu lực cao hơn văn bản luật.

Ba là, cơ quan QLNN và CB,CC nhà nước khi thực thi công vụ phải đặt pháp luật lên trên hết, không vì tình riêng hay vị thế của đối tượng bị quản lý mà làm sai pháp luật.

Bốn là, lãnh đạo và CB,CC trong cơ quan QLNN phải đề cao đạo đức CB,CC, không được lợi dụng quyền lực và ảnh hưởng của cá nhân để vụ lợi, làm thiệt hại đến Nhà nước và tổn thương đến uy tín của cơ quan, không có người tham nhũng.

Năm là, CB,CC khi thực thi công vụ phải có trang phục nghiêm chỉnh, không có biểu hiện hách dịch, cửa quyền.

Sáu là, cơ quan QLNN và CB,CC trong cơ quan khi tiếp dân phải lịch sự, giải quyết công việc phải thấu tình đạt lý, dù tình huống hành chính có phức tạp, người dân chưa thoả mãn với mong muốn cá nhân nhưng CB,CC tiếp dân cần làm cho người dân tâm phục, khẩu phục.

Bảy là, CB,CC trong các cơ quan QLNN tận tình hướng dẫn cho đối tượng quản lý hiểu pháp luật và làm theo pháp luật. Tạo điều kiện để cho các cơ sở sản xuất- kinh doanh và mọi công dân làm giàu theo pháp luật, thúc đẩy sự phát triển kinh tế- xã hội.

Tám là, khi CB,CC cấp dưới mắc sai phạm trong thực thi công vụ thì lãnh đạo cơ quan đó phải tự giác nhận khuyết điểm trong quản lý điều hành, tùy theo mức độ mà từ chức hoặc nhận các hình thức kỉ luật của cơ quan quản lý cấp trên hay phán xét cuối cùng của toà án.

Chín là, người đứng đầu cơ quan QLNN

khi sai phạm pháp luật, suy thoái về đạo đức hoặc năng lực không đáp ứng vị trí được giao thì nên chủ động xin từ chức.

Mười là, mọi CB,CC trong cơ quan QLNN đều bình đẳng trước pháp luật.

b. Giải pháp xây dựng và phát triển văn hoá quản lý nhà nước.

Để xây dựng và phát triển VHQLNN trong hoạt động của cơ quan QLNN, chúng tôi đề xuất năm giải pháp cơ bản sau:

Thứ nhất, lãnh đạo cơ quan QLNN cần tổ chức cho toàn thể CB,CC trong cơ quan quán triệt và thực hiện nghiêm *Luật Phòng chống tham nhũng, Pháp lệnh Cán bộ, công chức*; sau đó kiểm tra, sát hạch nhận thức của họ.

Thứ hai, mỗi cơ quan QLNN cần có quy định cụ thể bằng văn bản dưới dạng quy chế về xây dựng văn hoá công sở và văn hoá công vụ, được đại hội công chức viên chức cơ quan thảo luận và thống nhất thông qua. Văn bản này làm cơ sở pháp lý để kiểm điểm CB,CC theo định kì hoặc đột xuất khi xảy ra vụ việc.

Thứ ba, các cơ sở đào tạo, bồi dưỡng CB,CC cần có *môn học VHQLNN* (đối với hệ đào tạo) hoặc *chuyên đề VHQLNN* (đối với hệ bồi dưỡng) để giúp cho thế hệ CB,CC tương lai và CB,CC đương chức có được kiến thức cơ bản về VHQLNN.

Thứ tư, các cơ quan báo chí cần “ra quân” và đóng vai trò rất quan trọng để tạo ra diễn đàn và dư luận xã hội trong xây dựng và phát triển VHQLNN.

Thứ năm, xây dựng và phát triển văn hoá QLNN không phải là công việc của riêng cơ quan QLNN mà là sự nghiệp của toàn dân. Xây dựng VHQLNN cần trở thành chủ trương của Chính phủ, uỷ nhiệm cho Bộ Nội vụ chỉ đạo các cơ quan QLNN và phát động toàn dân xây dựng VH QLNN (như Bộ Văn hoá - Thông tin chỉ đạo phong trào “*Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hoá ở cơ sở*”, làng văn hoá, gia đình văn hoá)□

1. Xem: Thuật ngữ hành chính. Bộ Nội vụ - Học viện Hành chính quốc gia xuất bản, 2002, tr.152- 153